

לבעינה של הערה

שיחות שנמסרו בבית המדרש על ידי ראש הישיבה הרב ברוך וידר שליט"א

שיחה תעט
י"ד בטבת תשפ"ד
פרשת 'ויחי'

”עַם כָּלְבִיא יִקּוּם”

תכליתה של מלחמת 'חרבות ברזל'

אין לי שום ספק, שאם נשאל את מנהיגי המדינה וראשי הצבא - שאנו מכבדים, מוקירים ומתפללים להצלחתם ולכך שה' יתקנם בעצה טובה, מלפניו - בנוגע למטרת המלחמה, נגלה שרובם, ואולי אף כולם, מציבים לנגד עיניהם רק את המטרה הקרובה של מיגור האויב והשמדתו. זוהי מטרה חשובה ונפלאה, אך האם בזאת מדינת ישראל תגיע אל המנוחה ואל הנחלה? הלוא לא נראה שבכך המאבקים יסתיימו.

שאלה זו מלווה את התנועה הציונית מיום היווסדה. ראשי הציונות, ובראשם בנימין זאב תיאודור הרצל וחבריו, התמקדו בשאיפה ליצור בית לאומי לעם היהודי, שיהווה הצלה וקיום לגוף היהודי. זהו אכן דבר חשוב ביותר. עד לקום המדינה היה ניתן להרוג יהודים ברחבי העולם מבלי להניד עפעף, כפי שאירע בשואה האיומה. אותן מדינות "נאורות" המטיפות לנו כיום מוסר ורוצות לקבוע לנו מתי נילחם ומתי נעצור עמדו אז מנגד, וחלקן אף היו שותפות פעילות. והנה, כיום בחסדי ה' יש לנו

”סוֹף מַעֲשֵׂה בַמַּחֲשָׁבָה תְּחִלָּה”

כבר קרוב לשלושה חודשים עם ישראל לוחם את מלחמת הטוב ברע עד כילויו. אולם, בתוכנו פנימה מנקרות שאלות, המנסרות כעת את חלל המציאות: מהי תכלית המלחמה? להיכן מועדות פנינו? מה יתרחש בתום המלחמה? אלו שאלות קשות ביותר, שאת התשובות המדויקות להן יודע רק בורא העולם, שהוא בעל המלחמות ומצמיח הישועות. מכל מקום, מוטל עלינו להתבונן בכך במידת יכולתנו, אף בעודנו בעיצומם של התהליכים ושקועים בתוך המציאות המעורפלת, מתוך ידיעה ברורה "אֲשֶׁר שָׁם הָאֱלֹקִים"¹.

זיכר שהמלחמה נגעה והוציאה לאור את מעמקי הנפש הישראלית

¹ שמות, פרק כ, פסוק יח. עיין נתיבות שלום - שמות, עמוד קפג: "ועד"ז י"ל גם במאמר מרן אדמו"ר בב"א זי"ע עה"פ 'ומשה נגש אל הערפל אשר שם האלקים', שיש ג' מדרגות של חשכות זו למעלה מזו, חשך ענן וערפל, וערפל הוא חשכות עבותה יותר מכולם, ומשה נגש אל הערפל אשר שם האלקים, שגם בתוך הערפל נמצא השי"ת". עיין שם גם בעמוד רפג.

היא מלחמה על עצם הופעת האור האלוקי דרך עם ישראל לכל העולם.

אלמלא כן, קשה להבין בשכל רציונלי מדוע חמישים ואחד אחוזים מבני הנוער בארצות הברית רואים בעין חיובית את השמדתה של מדינת ישראל. אוניברסיטת הרווארד, למשל, העומדת בשורה הראשונה של עולם האקדמיה בעולם כולו, מקבלת קריאות להשמדת מדינת ישראל כלגיטימיות. הלוא בני נוער אלו יהיו בעוד עשור או שניים הסנאטורים ומערכת הממשל של ארצות הברית! כיצד ייתכן הדבר? הסיבה לכך היא שדרכו של העולם בעבר ובהווה - אך לא בעתיד המקוּוּה - ללחום באור האלוקי ההולך ומוקרן מעם ישראל⁶. העולם הנוכרי והאלילי מעדיף לראות את עם ישראל מושפל ונרמס. העולם הנוכרי והאלילי אינו מעוניין לראות את עם ה' איתן ברוחו ובכוחו. הוא לא מעוניין לראות את הכבשה לובשת עוז אריות.

”צֵאוּ מִבְּבֵל בְּדַחֵי מַכְשָׁדִים”

אכן, מלחמה זו נושאת בחובה בשורה גדולה. מכוחה הולכת ומתפשטת ההכרה בקרב היהודים הפזורים בכל רחבי תבל, שאין להם כל סיבה להמשיך לחיות בצילם של הגויים השונאים אותם. כל העולם היהודי יודע שישנה רק טריטוריה אחת בעולם בה העם היהודי, וכל אחד ואחת מאנשיו, יכול לחוש רצוי ואהוב, מבלי כל הבחנה אם הוא חרדי, חילוני או דתי-לאומי, אשכנזי, ספרדי או מעולי אתיופיה, אם הוא ממחנה השמאל או הימין - והוא מדינת ישראל. אכן, אף קומה חשובה זו היא עדיין הקומה שהרצל היה עסוק בבנייתה, ועל גבה יש לבנות את ההכרה בזאת שאנו מצויים בעיצומה של שיבת השכינה לציון.

לפיכך, בראש ובראשונה יש להאיר בתוככי האומה פנימה את אור ה', אור הקודש, כפי שהיה רבנו הרב צבי יהודה מסיים תדיר את שיחותיו - "בתוכנו ומתוכנו". אור זה ילך ויאיר את כל העולם, ילך ויתקן

⁶ עיין אורות, אורות ישראל, פרק ה, אות טו: "עד תור הגאולה העתידה השפענו על העולם רק לימודי חובות, מוסר וצדק היוצא מדעת אלהים אמת. וחובות אין העולם חפץ לקבל... שאינה נותנת להנפש הברברית להתפשט בכל מאוייה. אבל בבא התור של אור העולם להגלות, ייודע לעולם, שדרכי החיים של העונג האמיתי אנחנו משפיעים בעולם...".

מדינה, והכבשה אוחזת בנשק כנגד שבעים הזאבים הסובבים אותה ויודעת להשתמש בו היטב ולהכות מכה ניצחת את מבקשי רעתה.

אלא ששאיפה זו מתמקדת אך ורק בהצלת גופה של האומה וקיומו, ואילו אנו, שספגנו מתורת מרן הרב ורבנו הרב צבי יהודה זצ"ל וממשיכיהם מגדולי ישראל שבדורנו כרב דרוקמן זצ"ל, מתבוננים על הדברים מזווית קצת שונה ומייחלים למטרות נישאות הרבה יותר. השקפה זו חודרת אט אט גם לעולם החרדי, שגם בו יש צדדים המבינים שזוהי תורה גדולה ועמוקה של עם ההולך ונגאל בארצו.

”עֲלֵה אֶרֶץ מִסְבְּכוֹ”

יודעים אנו שזכינו להיות חלק מהפלא הגדול בו "גוי קדוש, סגולת העמים, גור אריה יהודה, נעור מתרדמתו הארוכה והוא הולך ושב אל נחלתו"². עם ישראל, גור האריות, התעורר מתרדמת הגלות הארוכה בת אלפיים השנים, חוזר לארץ ישראל, ארץ ה', ומקים בה מדינה נפלאה שחזונה הוא להיות "יסוד כסא ה' בעולם"³. בדברי הרב זצ"ל למדנו שהגשמת ייעודנו בעולם - לגלות את שם ה' במציאות - אפשרית רק באמצעות מדינה חשובה, המצויה ברום התרבות והאינטליגנציה האנושית⁴, מדינה שאף מתנגדיה אינם מסוגלים שלא להעריך אותה. בשל חשיבותה יוכל כל העולם ללמוד ממנה ערכי צדק ויושר, אורחות מוסר וערכי משפחה - כפי שסיפר הרב שמואל אליהו שליט"א בבית מדרשנו בחנוכה⁵ - ואור ה' יאיר דרכה על כל המציאות. מדינתנו צריכה להיות, והינה כבר כעת, מגדל של אור לעמים כולם. בסתר ליבם גם הגויים יודעים זאת. על כך ניטשת מלחמה זו, שבעומק עומקה

² אגרות הראי"ה, חלק ב, אגרת תקעא

³ אורות, אורות ישראל, פרק ו, אות ז

⁴ עיין אורות, למהלך האידיאות בישראל, פרק ב: "בראשית מטעו של העם הזה... נתגלתה השאיפה להקים צבור אנושי גדול אשר ישמור את דרך ד' לעשות צדקה ומשפט... למלואה של שאיפה זו צריך דוקא, שצבור זה יהיה בעל מדינה פוליטית וסוציאלית וכסא ממלכה לאומית, ברום התרבות האנושית... והאידיאה האלהית המוחלטת מושלת שמה ומחיה את העם ואת הארץ במאור חייה".

⁵ הרב סיפר בהתארחו בישיבה ששר בממשלת איטליה אמר לבנו, השר עמיחי אליהו, שהם מעוניינים ללמוד ממדינת ישראל את ערכי המשפחה והמשכיות הדורות.

לפשר הדבר. אמנם ישנם אנשים שעוברים את המלחמה מתוך עיסוק בצדדיה החיצוניים, אולם מצופה מאיתנו כבני בית המדרש שנחנך את עצמנו לא להיות אדישים למציאות שסביבנו, אלא לפתוח את העיניים ואת הלב ולהתבונן בפנימיותן של ההתרחשויות במדינה.

כולנו מבחינים כעת בהתפרצות של אהבה פנימית הבוקעת מתוך נשמת ישראל, אהבה השוררת בקרב עם מאוחד החולק ברית גורל אחת. "יחד ננצח"! אין להתבלבל מרעשי הרקע, אלא להתבשר ממשירות הנפש הגואה באומה ומגבורת הלוחמים המשאירים את אימותיהם, נשותיהם וילדיהם ויוצאים אל שדות הקרב, גם כאשר הם כבר פטורים מכך. הגבורה הישראלית מתפרצת ואנו מתוודעים אל גברים ונשים מורמים מעם. אנו נחשפים לעוזרוחן של אלמנות מלחמה צעירות המדברות בגבורה ובגדלות נפש ומרוממות את רוח האומה כולה. רוח טהרה אלוקית מקננת בתוככי העם המופלא הזה וכעת היא עולה ובוקעת החוצה. כעת נשמתו של גור אריה יהודה ניעורה מתרדמתה.

אלחנן קלמנזון הי"ד, בנו של ראש ישיבת עתניאל ובוגר ישיבת 'הכותל', התגבש עם אחיו (שגם הוא בן תורה) ועם אחיינו (שהוא אברך) ל'כוח אלחנן' ויצאו יחד בבוקר שמחת תורה להילחם ולהציל את בני הקיבוצים. לאחר מבצע ההצלה ההירואי, שבמהלכו נהרג אלחנן הי"ד, הודו להם הקיבוצניקים. הם אמרו להם שהם גילו את "ציבור המתנחלים" מחדש והביעו את רצונם שגם לאחר המלחמה נמשיך יחד ללא מחלוקות והרחקות. וי, איזו מכה היה עלינו לקבל כדי שמשפטים כאלו יאמרו! כמה מורכבת היא דרכו המופלאה של "בעל מלחמות, מצמיח ישועות"! האם בני הקיבוץ הללו יתחילו מעתה להניח תפילין? לא בטוח, אולם ניכר שנשמת ישראל שבליבם התעוררה והתפרצה.

"אין בליבנו אלא אחד"

השבטים הקדושים מעידים על עצמם:⁹ "כָּל־נוּ בְּנֵי אִישׁ אֶחָד נַחֲנוּ", כולנו חלק מעם ישראל. חז"ל

את כל המציאות, כפי שאנו מתפללים בכל יום "לְתַקּוּ עוֹלָם בְּמַלְכוּת שֶׁ-דִּי".

"עוֹדֵי עוֹדֵי לְבָשִׁי עֶזְרָךְ צִיּוֹן"

אמנם המלחמה עדיין לוטה בערפלה הקרב, אולם כבר ניכר שהיא הרעידה נימים עמוקים בנפש הישראלית וכבר ניתן להבחין בקרני האור של הנשמה האלוקית הישראלית המתפרצות מבעד לערפילים הסמיכים.

הרב זצ"ל כותב ב'אורות התשובה'⁷ שהימים הנוראים הם כעין שוק חשמלי, המעורר את הגוף מתרדמת עומק, אלא שְׁקִטְיָבוֹ של זעזוע הוא פוגע גם בכוחות הטובים. בדומה לכך, ליבה של מדינת ישראל, הלב של כולנו, היה רדום ומסומם תחת השפעתם של חזונות שוא שערפלו את חושינו. היה נדמה לנו שניתן לכרות ברית שלום עם הערבים, ואף לנהוג עימם במידת החסד והרחמנות ולגמול עימם חסד. והנה, הקב"ה איפשר וגלגל שיכו בנו מכת הלם, כעין שוק חשמלי, שתקיץ את הלב הישן מתרדמתו. זעזוע זה ניפץ את הדמיונות שאפפו אותנו, העיר את הלב היהודי ועורר את קדושת האומה, את פנימיותה, את הסגולה האלוקית הפועמת בקרבה. סטירת לחי כואבת זו פתחה לעם ישראל את העיניים ואת הלב. המכה פקחה את עינינו לראות נכוחה ועוררה את ליבותינו.

"נִתְּן נְשָׁמָה לְעַם עֲלִיָּה"

איני יודע מה יהיה לאחר המלחמה, אך ברור לי מה מתרחש כבר כעת. אמנם, הדברים ידועים לכל, אולם עלינו לכוון את עינינו ולבנו אליהם ולחדד את המסרים העולים מכך. ה'שפת אמת' אומר⁸ שייכתן שרבים הבחינו בסנה הבווער בהר חורב, אולם רק משה רבנו היה זה שניגש לראות ונתן עיניו וליבו

⁷ אורות התשובה, פרק ט, אות י: "כשמקמצים את הרצון, כשכופפים את עז החיים ע"י הסלידה הפנימית והנטיה לשוב מכל חטא, מתקמץ ג"כ הרצון של הטוב, ועז החיים הטהורים מתחלש גם הוא. נמצא האדם סובל מטרתו המוסרית חולשה כזאת, שסובל חולה שהתרפא ע"י הזרמה אלקטרית חזקה, שאמנם גרשה את הארס שבמחלתו, אבל החלישה את הכח החי והבריא שבו".

⁸ עיין שפת אמת, פרשת שמות, שנת תרל"ו, ד"ה בלבת

⁹ בראשית, פרק מב, פסוק יא

העם הגדול הזה, "גור אריה יהודה", מאוחד ונלחם יחד בגבורה גדולה למען שם ה' המופיע בישראל. אין ספק שהדבר נובע אך ורק ממקור אחד - מקדושת נשמת ישראל שבקרב כל אחד ואחת מבניו ובנותיו, מכוח מסירות הנפש הפנימי שזרע בנו אברהם אבינו בעקידת יצחק¹³.

אל לנו לחקור אחר העתידות ו"מה יהיה בסוף" - "תמים תהיה עם ה' אלקיך"¹⁴. אף על פי כן, ברור לנו שהמציאות הולכת ומתקדמת לקראת גילוי מוצק יותר של אחדות ישראל ושל אמונת "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד". הקב"ה מצעיד אותנו לקראת מצב בו המדינה תכריז בקול רם יותר מאשר בעבר את אמונת ייחוד ה' בעולם כולו. עד שנזכה לכך עלינו להתאזר בסבלנות וב"עצבים של ברזל", כלשונו של הרב צבי יהודה זצ"ל. בעזרת ה' עוד לראות בעינינו את נצחוננו של עם ישראל, ובכך שם ה' יופיע יותר בעולם. בטוחים אנו שבכל מצב ומצב האמת האלוקית היא שתנצח, שהלוא היא זו המובילה את מצעד ההיסטוריה.

מוסרים לנו שכאשר הם התקבצו כולם סמוך למיטתו של יעקב אבינו אמרו כולם¹⁰: "שמע ישראל" - ישראל אבינו, שמע: "ה' אלהינו ה' אחד!" "כשם שאין בליבך אלא אחד" - שהלוא דמותו של יעקב אבינו חקוקה בכסא הכבוד - "כך אין בליבנו אלא אחד"¹¹.

משפט נצחי זה הושרש בתורשה בדמם של כל בני-השבטים לדורי-דורות. אמנם ישנם כאלה ששכחוהו בצוק הגלויות, אך כעת מכוח הייסורים שחלפו עלינו הוא התפרץ ושטף את כל הווייתנו. בהקשר זה ניתן לכנות את מלחמה זו "מלחמת 'שמע ישראל'". בעוד שבעבר נבלם קידומו של מפקד חטיבה - שמעידים עליו שהוא הקצין המוצלח ביותר בצה"ל - בשל "העוון" שאמר לפני פיקודיו את הפסוקים של פרשת משוח מלחמה, הרי שכיום פסוקים אלו ואחרים שגורים על לשונם של רבים מהמג"דים. המכה הכואבת שקיבלנו הביאה לכך שמפקדים וחיילים רבים שאינם מזוהים דווקא כשומרי מצוות, הכריזו לפני צאתם לקרב את קריאות האמונה: "שמע ישראל", "ה' הוא האלוקים", "ה' מלך, ה' מלך".

יתירה מכך, רבים מאלה המוכנים למסור את נפשם בין חורבות עזה לא למדו את דברי הרמב"ם¹²: "וידע שעל יחוד השם הוא עושה מלחמה וישים נפשו בכפו ולא יירא ולא יפחד ולא יחשוב לא באשתו ולא בבניו". אף על פי כן הם עושים זאת באופן טבעי - יוצאים להילחם בלבב שלם ומתנתקים מבני משפחותיהם למשך ימים ארוכים, אף מבלי יכולת לשוחח עימם טלפונית. אמנם זהו דבר קשה מאוד, אבל הם חשים מעומק ליבם שבימים שכאלה המישור הפרטי הוא שולי ביחס למימד הלאומי.

¹⁰ דברים, פרק ו, פסוק ד

¹¹ פסחים, דף נו, עמוד א: "דאמר רבי שמעון בן לקיש: 'ויקרא יעקב אל בְּנָיו וַיֹּאמֶר הֲאִסְפוּ וְאֶגִּידָה לָכֶם' (בראשית מט, א) - ביקש יעקב לגלות לבניו קץ הימין, ונסתלקה ממנו שכינה. אמר: שמא חס ושלום יש במטתי פסול, כאברהם שיצא ממנו ישמעאל, ואבי יצחק שיצא ממנו עשו? אמרו לו בניו: 'שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד' - אמרו: כשם שאין בלבך אלא אחד - כך אין בלבנו אלא אחד. באותה שעה פתח יעקב אבינו ואמר: 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד'".

¹² הלכות מלכים, פרק ז, הלכה טו

¹³ עיין עולת ראייה, חלק א, עמוד צו (במהדורת תשע"ה): "כח הקדושה של המחשבה הקדושה של אברהם אבינו, שהיא בססה את יסוד כח מסירות הנפש הישראלית, בעד קדושת ד' ותוה"ק, שהיא אור העולם ויסודו".

¹⁴ דברים, פרק יח, פסוק יג. עיין רש"י, שם: "התהלך עמו בתמימות ותצפה לו ולא תחקור אחר העתידות".